

[Documents de treball 13

[De la retòrica a la realitat? La política lingüística de la UE i la seva aplicació respecte a les llengües minoritàries. Una avaluació crítica

Melissa Kronenthal

2003

WORKING PAPERS

Mercator (www.mercator-central.org) és un programa de recerca i un servei d'informació i documentació en l'àmbit de les llengües minoritzades d'Europa, desenvolupat conjuntament per tres centres que cobreixen aspectes diferents: educació, mitjans de comunicació i drets lingüístics i legislació.

Els *Documents de Treball Mercator-Legislació* pretenen posar a disposició dels usuaris de la xarxa Mercator una sèrie de treballs de recerca en curs i d'articles de petit format dins la temàtica dels drets, legislació i política lingüística, amb un èmfasi especial en l'ús de les llengües minoritzades a les esferes de domini públic.

Edita

CIEMEN (Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions)
Rocafort 242, bis
08029 BARCELONA
(CATALUNYA)
Tel. (+34.93) 444 38 00
Fax (+34.93) 444 38 09
mercator@ciem en.org
www.ciem en.org/mercator

Edició

Equip del Programa Mercator-Legislació:
Aureli Argemí
Sergi Vilaró
Bernat Pujadas
Marga Pont

Nota

La correspondència s'ha d'enviar a l'adreça del CIEMEN. Podeu fer-hi arribar, per correu -postal o electrònic- o fax, tots els documents que, segons el vostre criteri, haurien de formar part d'aquesta publicació.

El CIEMEN no fa necessàriament seves les opinions, els criteris i la terminologia exposats en les diverses col·laboracions.

ISSN 1133-3928

© Melissa Kronenthal, 2003

Traducció: Roser Calvet i Riera

Agraïments:

Xosé Henrique Costas (*Cap del Departament de Filologia Gallega, Universitat de Vigo*);
Anxo Lorenzo (*Cap de l'Àrea de Normalització Lingüística, Universitat de Vigo*)

Amb el suport de:

**[De la teoria a la realitat? La política lingüística
europea i la seva aplicació respecte a les llengües
minoritàries. Una avaluació crítica**

Melissa Kronenthal
Universitat d'Edimburg

0. Introducció	1
1. Integració i Unió Europea	2
2. Dades de l'enquesta	9
3. Anàlisi	19
4. Conclusions	22
Referències bibliogràfiques	24

0. Introducció

Al llarg de les últimes cinc dècades, la Unió Europea ha evolucionat com una associació d'estats amb l'objectiu d'integrar els seus sistemes econòmics, polítics i, cada cop més, les seves societats. Però tot i que la relació entre les diferents regions ha estat cada vegada més important i que el nombre d'àmbits regulats per la Unió ha anat en augment, les qüestions lingüístiques no s'han tractat com a rellevants des d'un punt de vista polític i gairebé mai s'han considerat prioritàries. En el marc de la Unió, la tendència general ha estat la d'evitar la qüestió de la llengua fins a un extrem que Phillipson (1998: 106) ha etiquetat, en termes polítics, de *patata calenta*. On s'ha produït una certa regulació dels usos lingüístics ha estat a l'interior de les institucions de la Unió –d'acord amb el principi àmpliament defensat segons el qual en les esferes oficials totes les llengües nacionals¹ són iguals– però en altres àmbits, sobretot en aquells relacionats amb les llengües sense estat d'Europa, la manca de planificació ha estat sempre la norma en lloc de l'excepció.

---

¹ N. de la T.: L'autora utilitza els adjectius *nacional* i *regional* des del punt de vista de l'estat nació. És a dir, *nacional* qualifica els assumptes d'àmbit estatal i *regional* es refereix als temes que afecten les comunitats sense estat.

Segons diversos estudis, aquesta política indefinida i poc coherent es contradiu amb el que les comunitats amb llengües minoritàries esperen de la Unió Europea. D'acord amb les dades que presentaré en aquest document, els membres de la comunitat lingüística gallega no es mostren satisfets amb l'actitud de la Unió respecte a les qüestions que afecten les llengües minoritàries, i senten que aquesta manca de compromís és en part la culpable de la contínua decadència lingüística. A partir de les percepcions i opinions de diversos centenars d'enquestats, analitzaré el conjunt de conseqüències i reptes que la integració suposa per a la supervivència lingüística a Galícia així com els motius pels quals la comunitat gallega sent que la UE no li dóna suport. Seguidament, proposaré diverses vies amb què la UE podria adoptar un major compromís amb la diversitat lingüística, però també destacaré diverses contradiccions inherents a les expectatives de la comunitat gallega pel que fa a la responsabilitat lingüística de la UE. Finalment, la meua intenció és mostrar que, tot i que hi ha una confiança excessiva en la capacitat de la Unió, la percepció dels gallecs reafirma la idea que la UE –com a catalitzador del canvi lingüístic i socioeconòmic d'Europa– hauria de situar les qüestions lingüístiques al capdavant del seu ordre del dia i assegurar-se que el tractament que fa d'aquest tema s'adequa a les necessitats de les comunitats lingüístiques minoritàries d'Europa.

1. Integració i Unió Europea

La integració europea és com una arma de doble tall per als parlants de llengües minoritàries i regionals d'Europa. D'una banda, l'evolució de la UE² cap a un govern supraestatal proporciona un sistema únic de protecció per als seus membres i ofereix a les regions més petites diferents avantatges que abans només eren competència de l'estat nació: l'accés a grans mercats econòmics, la redistribució econòmica i les subvencions per a les regions més pobres, una moneda única i, possiblement, en un futur no gaire llunyà una xarxa de defensa comuna (Wright, 2001). D'aquesta manera, les regions tenen

---

² Els experts en dret i en ciències polítiques distingeixen *Unió Europea* de *Comunitat Europea*: la *Comunitat Europea* és la base fonamental sobre la qual es construeix la *Unió Europea*. Tècnicament, la *Comunitat Europea* és la que constitueix les institucions legislatives d'àmbit europeu, però encara que les qüestions polítiques s'haurien d'analitzar com a qüestions que són competència de la *Comunitat*, per evitar qualsevol confusió m'hi referiré únicament com a *Unió Europea (UE)*.

l'oportunitat d'utilitzar aquestes condicions polítiques i econòmiques favorables per fomentar la promoció i la normalització de les llengües més petites, i potenciar així una major autonomia lingüística en el marc estatal actual. Es tracta d'una tendència que s'ha intentat fomentar des de les diferents institucions de la UE: s'ha insistit als diferents estats membres que estableixin un clima general de pluralisme lingüístic i de respecte per la diversitat a l'interior de les seves respectives fronteres.

D'altra banda, la realitat d'aquesta Europa multilingüe és que ha originat un desequilibri lingüístic creixent en què un subconjunt exclusiu de llengües s'han convertit en *lingua franca de facto* dins i fora de les institucions de la UE³, i l'anglès, al capdavant, continua sent l'autèntica protagonista. Judge (2000: 44) afirma que, encara que molt poca gent ho vulgui admetre, "probablement es dona el cas que la majoria de llengües 'nacionals' d'Europa es troben en una posició subordinada respecte a l'anglès". Segons un informe publicat per la Unió Europea l'any 2001, el 40% dels europeus parlaven l'anglès com a llengua no materna, i això la convertia en la llengua més parlada d'Europa i utilitzada per més ciutadans europeus com a llengua estrangera que qualsevol altra llengua majoritària. El 75% dels europeus, a més, van qualificar l'anglès com la llengua que era més útil conèixer, molt lluny del segon lloc que va obtenir el francès (el 40%) i del tercer lloc de l'alemany (23%) (Comissió Europea, 2001). L'informe també indicava que l'anglès era la llengua més ensenyada a les escoles europees en comparació amb qualsevol altra llengua estrangera, amb més del 40% dels estudiants d'educació primària no anglòfons i gairebé el 90% dels estudiants d'educació secundària no anglòfons que l'estudiaven (Comissió Europea, 2002).

El concepte de la utilitat inherent de certes llengües no és nou en la societat europea, on, a conseqüència de l'augment de la centralització estatal, les llengües nacionals han anat guanyant terreny demogràfic al llarg dels dos o tres últims segles. Tanmateix, el grau de disparitat actual entre l'estatus de

---

³ Un estudi dut a terme per la Universitat Gerhard-Mercator de Duisburg, publicat a *New Language Planning Newsletter*, vol. 9, núm. 4 (juny del 1995), destacava que les llengües que s'utilitzen en el 99% dels assumptes tractats (tant orals com escrits) en les institucions de la UE són l'anglès o el francès. La Comissió Europea va atorgar més legitimitat a aquesta situació *de facto* l'any 1998, quan va declarar que l'anglès, el francès i, en un grau inferior, l'alemany serien les úniques llengües de treball intern.

diverses llengües europees i la velocitat amb què aquesta diferència augmenta és una situació que probablement no té precedents. I si aquest desequilibri lingüístic representa una amenaça real per a les llengües nacionals més petites –els àmbits d'ús de les quals estan disminuint en comparació amb els dels gegants lingüístics– l'efecte potencial d'aquest desequilibri sobre les llengües minoritàries o regionals – amb poc prestigi i sovint sense un conjunt d'àmbits d'ús establert en el seu propi territori– és catastròfic. Lamentablement, per ara es disposa de poques proves que demostrin que hi ha una relació de causalitat entre el coneixement de l'anglès o altres llengües europees molt parlades i certs beneficis socials o econòmics, amb la notable excepció de Grin (2001), que va observar que a Suïssa existeixen incentius salarials importants relacionats amb la competència en llengua anglesa. Tot i la falta de proves, la percepció segons la qual l'obtenció de beneficis econòmics i socials està relacionada amb l'anglès i altres llengües majoritàries és real i és, de fet, la principal amenaça que se sol advertir per a les llengües menys utilitzades (vegeu, per exemple, Phillipson: 1992; Pennycook: 1994; Crystal: 1997; May: 2001).

Un tema que es debat contínuament és el grau amb què la UE s'implica, es podria implicar o fins i tot s'hauria d'implicar en les qüestions lingüístiques, i sobretot en les qüestions sobre llengües minoritàries. En aquests moments, l'única política lingüística real d'àmbit europeu fa referència a l'ús de les onze llengües oficials dels estats membres com a llengües oficials i de treball de les institucions de la Unió Europea, una política derivada, al seu torn, d'una modesta declaració del Tractat de Roma de l'any 1957 que afirmava que les quatre versions en quatre llengües diferents del Tractat eren igualment autèntiques. Tot i que ha quedat ben demostrada la poca practicitat i l'enorme despesa que comporta aquesta política, en aquestes quatre dècades i mitja no s'ha fet res per intentar reformar-la. A més, des del Tractat de Roma no s'ha redactat cap disposició que tracti específicament la regulació de les llengües de la UE, encara que això no ha impedit que les diferents institucions s'hagin ocupat en diverses ocasions de les qüestions lingüístiques.

Pel que fa a les llengües minoritàries, la UE ha optat per implicar-s'hi en un grau considerable, tot i la manca d'autoritat que li atorguen els seus tractats fundacionals. La Comissió Europea va explicar el perquè de la

implicació de la UE en les qüestions sobre llengües minoritàries en el paràgraf inicial de l'estudi *Euromosaic* del 1996:

Des de principis de la dècada dels vuitanta, les institucions de la Unió Europea han mostrat un interès creixent per les circumstàncies que afecten les comunitats autòctones amb llengües que no són oficials en els seus respectius estats, moltes de les quals manifesten una gran creativitat social i cultural. Com a resultat d'aquest interès... la Comissió va començar a dedicar recursos per donar suport a aquestes comunitats lingüístiques. Aquest suport ha estat i continua essent coherent amb els objectius generals d'una Europa integrada, on cada ciutadà pot veure complertes les pròpies aspiracions en un context social adequat i amb el suport de les institucions europees a través de programes per poder-ho fer realitat. (par. I)

Les activitats de la Unió referents a les llengües minoritàries han estat competència sobretot de dues institucions⁴. En l'àmbit polític, el Parlament Europeu ha redactat una sèrie de resolucions que l'han convertit inequívocament en el principal impulsor d'accions en l'àmbit de les llengües minoritàries. Aquestes resolucions es van aprovar els anys 1981, 1983, 1987, 1994 i 2001. La recomanació que s'hi feia era que calia augmentar el suport i la promoció de les llengües minoritàries i regionals en àmbits com la cultura, l'educació, els mitjans de comunicació i l'administració pública, i es demanava tant als estats membres com a la Comissió que desenvolupessin un conjunt de mesures per protegir la diversitat lingüística europea. És important destacar que cap d'aquestes resolucions no va tenir força de llei en el marc de la UE, eren simplement una invitació a la Comissió i als estats perquè promoguessin la cultura i les llengües regionals. Com a resultat de les recomanacions del Parlament, es van dur a terme dues iniciatives importants: en primer lloc, un informe sobre la geografia lingüística d'Europa que destacava especialment la situació de les minories lingüístiques i que va ser redactat per *l'Instituto della Enciclopedia Italiana* (Comissió de les Comunitats Europees, 1986), i la fundació, l'any 1982, de l'Oficina Europea per a les Llengües Minoritzades (European Bureau for Lesser-

---

⁴ Per a una anàlisi més exhaustiva de les activitats de la UE en pro de les llengües minoritàries, vegeu Wright (2000), capítol 8, i O'Riagáin (2002) que podeu trobar a: <http://cultura.gencat.es/llengcat/noves/noticies/donall.doc>

Used Languages, EBLUL), una organització no governamental que coordina i estableix intercanvis i contactes entre les comunitats lingüístiques minoritàries. La Comissió també s'ha implicat en qüestions sobre llengües minoritàries, però sempre amb una actitud molt més prudent. Va ser aquesta institució la que va sol·licitar i finançar l'informe *Euromosaic* (Comissió, 1996), en què, per primera vegada, es destacava especialment la dimensió econòmica de les llengües minoritàries d'Europa, i ha estat també un element actiu en el finançament d'organitzacions com l'EBLUL i la xarxa de centres Mercator d'informació sobre llengües minoritàries, que actuen com a centres de documentació i recerca i promouen la cooperació i l'intercanvi d'informació entre els grups lingüístics minoritaris d'Europa.

Tot i que no es pot afirmar que l'actitud de la UE pel que fa a les qüestions lingüístiques hagi estat d'indiferència o negligència, és legítim preguntar-se per què no ha pogut anar més enllà i, sobretot, per què no ha exigint més als estats membres. L'element que en general s'hi ha trobat més a faltar ha estat que el seu suport tingués força de llei. L'any 1993, el Tractat de la Unió Europea va incloure oficialment la cultura i l'ensenyament en l'àmbit de competència de la UE, i encara va anar més lluny amb la inclusió de la llengua com a element definidor de cultura. El mateix article estipulava, però, que en matèria de política cultural no és competència de la UE harmonitzar les lleis dels estats membres i, d'aquesta manera, impedia qualsevol formulació d'una política lingüística d'àmbit europeu i reafirmava el poder dels estats membres sobre les qüestions relacionades amb les llengües minoritàries (Nic Shuibhne, 2002). L'any 1998, les conseqüències d'aquesta manca de compromís legal es van fer paleses quan el Tribunal de Justícia va exigir a la Comissió la interrupció de la seva línia pressupostària plurianual per a la promoció de les llengües minoritàries, perquè aquest desemborsament podia no tenir una base legal específica⁵. L'any 2000, la UE va presentar el seu document sobre drets humans, la *Carta dels Drets Fonamentals de la UE*, on, per primera vegada, s'esmentava l'interès de la Unió per la diversitat lingüística⁶, però pel fet de no ser vinculant, el seu impacte va ser poca cosa més que simbòlic.

---

⁵ El finançament d'institucions com l'EBLUL i la Xarxa Mercator encara és una decisió que, de forma precària, es pren anualment a la Comissió.

⁶ L'article 22 afirmava: "La Unió ha de respectar la diversitat cultural, religiosa i lingüística."

La presentació recent d'un avantprojecte sobre el Tractat Constitucional de la UE⁷ ha provocat reaccions molt variades entre aquells que esperen una base legal sòlida de protecció de les llengües minoritàries. D'entrada, la Constitució sembla haver fet passos importants en aquest àmbit a partir de la inclusió d'una disposició explícita sobre diversitat lingüística: l'article 1-3.3 afirma que la Unió "ha de respectar la diversitat cultural i lingüística" i ha d'assegurar que "es preserva i es fomenta" l'herència cultural europea. A més, a la part II s'hi ha incorporat la *Carta dels Drets Fonamentals de la UE* com a document vinculant. No obstant això, i després de fer-ne una anàlisi més detallada, l'escepticisme⁸ sobre l'impacte real d'aquestes inclusions ha estat considerable, sobretot perquè s'ha exclòs d'altres seccions importants del Tractat qualsevol esment a la llengua. Així, per exemple, la prohibició de qualsevol tipus de discriminació per motius lingüístics ha estat sorprenentment exclosa de l'article III-5.1, a diferència dels documents base sobre drets humans tant del Consell d'Europa com de les Nacions Unides⁹. A més, el respecte i la protecció de les minories, que s'havia adoptat com a requisit per a l'accés a la Unió com a part dels Criteris de Copenhaguen del 1993, s'ha rebutjat com a condició per a l'accés futur a la UE, potser per la contradicció d'estar exigint protecció de les minories als països candidats quan, de fet, no és una exigència per als estats membres actuals¹⁰. I tot i que la inclusió del concepte de diversitat lingüística en la Constitució representa, sens dubte, un pas endavant, està expressat de forma massa general i això fa que no impliqui cap obligació legal concreta per als estats membres ni que especifiqui cap dret lingüístic. A més, el fet de no haver-lo inclòs en la clàusula sobre no-discriminació limita encara més la capacitat de la UE per intervenir en les qüestions lingüístiques d'àmbit estatal. L'única esperança que es pot tenir amb la nova Constitució és que, com a mínim, la base necessària del tractat permet reprendre el finançament de projectes per a llengües minoritàries, però encara queda molt lluny de constituir un conjunt ampli de drets i obligacions que permetria assegurar una major protecció a tota la Unió.

---

⁷ Podeu trobar el text complet de l'avantprojecte a:

<http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00797-re01.en03.pdf>

⁸ Vegeu, per exemple, la reacció del president de l'EBLUL, Bojan Brezigar, a:

<http://217.136.252.147/webpub/eurolang/pajenn.asp?ID=4277>

⁹ L'article 14 de la *Convenció per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals* (1950) del Consell d'Europa; l'article 2 de la *Declaració Universal dels Drets Humans* (1945), i l'article 26, part III, del *Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics* (1966).

¹⁰ Vegeu, per exemple, una crítica sobre aquesta contradicció de l'Alt Comissionat sobre Minories Nacionals de l'OSCE a:

<http://www.osce.org/hcnm/documents/speeches/2002/hcnmspeech2002-6.pdf>

En molts sentits, era previsible aquesta reticència a cedir el control de les qüestions lingüístiques a l'àmbit europeu. Quan es critica la manca de compromís legislatiu de la Unió Europea és fàcil oblidar-se que la institució en si mateixa no és una entitat política autònoma amb seu a Brussel·les, sinó una associació formada pels estats membres, la gran majoria dels quals viu amb tensió la relació amb les minories regionals. Als estats no els interessa cedir la regulació dels assumptes sobre llengües minoritàries i regionals a un govern supranacional, perquè això significaria una amenaça claríssima per a la cohesió de l'estat, una amenaça que no es produirà mai en la regulació d'altres assumptes, com per exemple en la indústria i l'agricultura. Com destaca Coulmas (1991: 14-5), l'adopció per part de la UE d'un compromís per protegir la diversitat cultural i lingüística és, per si mateixa, una gran "ironia històrica" que, de fet, té molt poc a veure amb la voluntat real dels representants de la UE de promoure la diversitat lingüística interestatal. I és que si els estats s'hi han compromès és només per la por que tenen dels efectes homogeneïtzadors que pot comportar la integració sobre la cultura i la llengua *nacionals*:

...l'actitud relativament amable de la Comunitat per la pluralitat lingüística i cultural és una conseqüència de l'hostilitat general dels estats membres pel multilingüisme, és a dir, de la tendència dels estats nació a afavorir l'homogeneïtat cultural i lingüística. És precisament el fort lligam dels estats europeus amb les seves respectives llengües nacionals el que motiva el seu suport pel pluralisme lingüístic en el context comunitari (encara que sigui només com a mitjà de protecció de les seves llengües nacionals)... Un compromís real pel monolingüisme, si es multiplica, comporta necessàriament suport pel multilingüisme.

Ha quedat suficientment demostrat, però, que el compromís pel multilingüisme no és res més que retòrica; els estats membres han fet sempre molt evident que una demostració externa de suport pel multilingüisme no garanteix necessàriament un compromís intern per la diversitat. De fet, la majoria d'estats han pres totes les mesures legals necessàries per assegurar-se que la política multilingüe de les institucions de la UE no es pugui traduir en obligacions multilingües d'àmbit estatal. És innegable que la major part d'estats

membres de la UE han continuat adoptant pràctiques opressives o assimiladores cap a les minories regionals (vegeu Barbour i Carmichael, 2001). I malgrat l'avanç que ha suposat l'esment de la diversitat lingüística en el Tractat Constitucional en tràmit, és evident que no existeix cap normativa europea comuna per a la protecció dels drets de les minories, i que és probable que en un futur pròxim no es faci real cap tipus d'obligació vinculant compartida per tots els estats membres de la UE sota la forma d'una política lingüística d'àmbit europeu.

2. Dades de l'enquesta

M'agradaria centrar l'anàlisi en les dades procedents d'una enquesta que vaig fer a la comunitat de parla gallega del nord-oest de l'Estat espanyol. L'objectiu era contextualitzar la implicació de la UE en les qüestions lingüístiques a partir de l'avaluació del seu impacte sobre el comportament lingüístic en una comunitat lingüística minoritària concreta. El procediment de l'enquesta va consistir a preguntar als membres de la comunitat gallega la seva percepció sobre diverses qüestions, com per exemple l'estat actual de la llengua gallega, la quantitat de mesures de suport a la llengua que creuen que els ofereix la UE i l'eficàcia d'aquestes mesures.

El gallec és una llengua romànica estretament relacionada amb el portuguès, que és la llengua que es parla a la frontera sud de la comunitat autònoma de Galícia. Galícia té una població de 2,7 milions d'habitants, però també hi ha parlants de llengua gallega que viuen a les regions frontereres de les províncies espanyoles de Castella i Lleó, Astúries i Zamora. La situació lingüística de Galícia es considera excepcional a l'Estat espanyol a causa de la seva marcada diglòssia: el gallec s'ha convertit per a la majoria de gallecs en la llengua parlada a casa, mentre que el castellà s'utilitza gairebé exclusivament com a llengua d'àmbit públic (Lorenzo, 1985). És important destacar també que, tot i que existeix variació dialectal, perquè era la llengua d'un gran nombre de funcions literàries que daten de l'Edat Mitjana, el gallec modern es troba especialment unificat (vegeu Fernández Rei, 1990; Hermida, 2001).

El gallec compta amb un suport institucional considerable dins els límits polítics de la comunitat autònoma. L'Estatut d'Autonomia de Galícia del 1981 declara el gallec la "llengua pròpia de Galícia" i li confereix l'estatus de llengua oficial, juntament amb el castellà. Així mateix, garanteix el dret de tots els ciutadans de conèixer i utilitzar el gallec, i estipula que el Govern de Galícia n'ha de garantir l'ús en tots els àmbits d'activitat i promoure'n el coneixement. La Llei de normalització lingüística de l'any 1983 declara el caràcter oficial del gallec en l'administració autonòmica i en les institucions associades i garanteix el dret dels ciutadans a poder recórrer a la llei per protegir els seus drets lingüístics. Conté disposicions relacionades amb la promoció de la cultura gallega, els mitjans de comunicació, l'ús del gallec en les relacions entre l'administració autonòmica i la ciutadania, en el sistema judicial i en les autoritats locals, i en l'establiment de la toponímia. També estipula que el gallec ha de ser una assignatura obligatòria en tots els nivells de l'ensenyament i que el nombre d'hores de classe de llengua gallega ha de ser equivalent al d'hores de castellà amb l'objectiu que els alumnes tinguin la mateixa competència en les dues llengües al finalitzar els estudis¹¹.

L'enquesta es va realitzar a través d'Internet durant un període de tres mesos a principis del 2003. Qualsevol persona que hagués viscut a Galícia i que en conegués la situació lingüística podia respondre l'enquesta. Per fer-ne difusió, es va recopilar a l'atzar una llista d'adreces electròniques procedents de diferents llocs web que pertanyien a universitats i a diverses organitzacions polítiques i culturals de Galícia, i es va procedir a enviar un missatge de correu electrònic a cadascuna sol·licitant la participació en l'enquesta, que es podia fer en línia en uns vint minuts aproximadament. L'objectiu era generar xarxes creixents de participants, a mesura que la gent convenia col·legues, familiars i amics perquè visitessin el lloc web. Fins avui, s'han retornat més de 1.000 enquestes.

---

¹¹ Per a una anàlisi més detallada d'aquestes lleis i de la història política recent de Galícia, vegeu Monteagudo i Bouzada (2002, a, b). Per a una descripció més detallada de la situació del gallec en l'ensenyament, vegeu Costas (2001), que també es pot trobar a http://www1.faknow.nl/mercator/regionale_dossiers/PDFs/galicia-def.pdf

És evident que l'ús d'Internet per dur a terme una enquesta comporta certes limitacions. Bàsicament, hi ha dos motius que fan que no es pugui analitzar una mostra obtinguda per aquest mitjà com una representació total de la població: en primer lloc, per la naturalesa d'haver sol·licitat la participació voluntària, perquè és probable que només aquelles persones particularment interessades o relacionades amb la qüestió es prenguessin la molèstia de respondre-la; i, en segon lloc, Internet discrimina forçosament aquelles persones que no disposen de l'equipament necessari per accedir-hi, és a dir, afavoreix les respostes de persones amb un poder socioeconòmic elevat. Malgrat aquests inconvenients, considero que les dades són força representatives; d'entrada, perquè el nombre total de respostes exclou que es tracti d'una mostra difícilment representativa i, en segon lloc, perquè l'Estat espanyol és un país econòmicament privilegiat en què la distància entre classes no condiciona necessàriament l'accés a les tecnologies de la informació. Les dades recents sobre connectivitat a Internet (Nielsen/Netratings, 2002) ho confirmen: el 54% de la població de l'Estat espanyol a partir dels 16 anys té accés a Internet. Aquesta estadística és similar a la d'altres països europeus com França (54%) i Itàlia (56%), i no s'allunya gaire dels dos mercats europeus d'Internet més importants, Alemanya (63%) i el Regne Unit (68%).

He analitzat una mostra de 300 respostes (160 d'homes i 140 de dones). D'aquesta mostra, el 84% havia nascut a Galícia i el mateix percentatge hi viu actualment, tot i que aquests dos grups no coincideixen completament. La major part de les dades que apareixen a la Taula 1 confirmen la validesa de la mostra i reproduïxen, de fet, els resultats d'una altra estadística: la població de Galícia és altament competent en gallec, més del 90% dels enquestats afirma que parla el gallec perfectament o que el parla bé, i el 56% diu que és la seva llengua materna (les dues estadístiques són comparables amb les de Fernández Rodríguez i Rodríguez, 1994, 1995; l'estudi *Euromosaic* de la Comissió Europea del 1996, i l'enquesta del Concello de Vigo, 2002). Una diferència important, però, són els elevats índexs d'alfabetització que s'han recollit de la població com a conjunt. De fet, si la mostra és representativa, es pot afirmar que l'alfabetització a Galícia ha assolit un nivell gairebé universal, i això suposa un

increment remarcable respecte a dècades anteriors¹². Pel que fa a l'ús de la llengua, un 42% dels enquestats que viuen a Galícia afirmen que utilitzen el gallec com a mitjà de comunicació principal a casa, i la xifra arriba gairebé al 70% si s'hi inclou qualsevol tipus d'ús habitual a casa. Si les dades relatives a la franja d'edat compresa entre els 16 i els 25 anys s'exclouen de la resta (perquè es tracta del grup d'edat que va néixer i es va escolaritzar després de la mort de Franco¹³), el gràfic resulta realment encoratjador, amb xifres que igualen o fins i tot superen la mitjana en cada àrea excepte en la competència oral i en l'ús habitual a casa (les proves khi quadrat dutes a terme¹⁴ sobre les diferències entre aquests dos grups demostren que no són significatives)¹⁵.

Taula 1. *Competència lingüística en gallec.* Estadística calculada a partir d'enquestats que viuen actualment a Galícia.

	Total % (N)*	16-25 anys % (N)‡
<i>Gallec com a llengua materna</i>	55,8% (140)	62,7% (42)
<i>Competència oral</i>		
Perfecta o molt bona	91,6% (230)	89,6% (60)
Bastant o poca	7,2% (18)	10,4% (7)
Cap	1,2% (3)	0% (0)
<i>Comprensió</i>		
Perfecta o molt bona	99,2% (249)	100% (67)
Bastant o poca	0,8% (2)	0% (0)
Cap	0% (0)	0% (0)
<i>Comprensió lectora</i>		
Perfecta o molt bona	98,0% (246)	98,5% (66)
Bastant o poca	2,0% (5)	1,5% (1)
Cap	0% (0)	0% (0)

*Total=251. ‡Total=67.

¹² En canvi, els números publicats deu anys enrere del *Mapa Sociolingüístic de Galícia* (Fernández Rodríguez i Rodríguez 1994, 1995) indicaven que menys de la meitat de la població (un 45,1%) considerava que la seva comprensió lectora en gallec era 'bona' o 'bastant bona', i una mica més d'una quarta part (un 27,1%) considerava que la seva competència escrita també ho era. El Concello de Vigo (2002) ha publicat recentment els resultats d'un estudi localitzat que s'aproximen als meus: el 92,7% dels seus enquestats afirmava que 'no tenia cap dificultat' o que 'tenia una mica de dificultat' per llegir en gallec, i el 86,5% afirmava que 'no tenia cap dificultat' o 'una mica de dificultat' per escriure'l.

¹³ Amb la dictadura de Francisco Franco (1939-1975), el gallec estava prohibit oficialment en tots els àmbits d'ús, i fins i tot utilitzar-lo en l'àmbit privat era considerat un delictes sancionable. Així, molts pocs nens nascuts durant aquella època van créixer utilitzant el gallec.

¹⁴ Competència oral $\chi^2=2,5$, 2df, $p>0,1$; llengua a casa $\chi^2=3,65$, 2df, $p>0,1$.

¹⁵ De fet, un estudi dut a terme per la Universitat de Vigo l'any 1997 va observar que la mitjana dels estudiants tenia menys dificultats per parlar el gallec que el personal acadèmic i administratiu de la universitat (el 8% dels estudiants tenien 'grans dificultats', comparat amb el 20% i el 13% del personal, respectivament) (Lorenzo *et al.*, 1997).

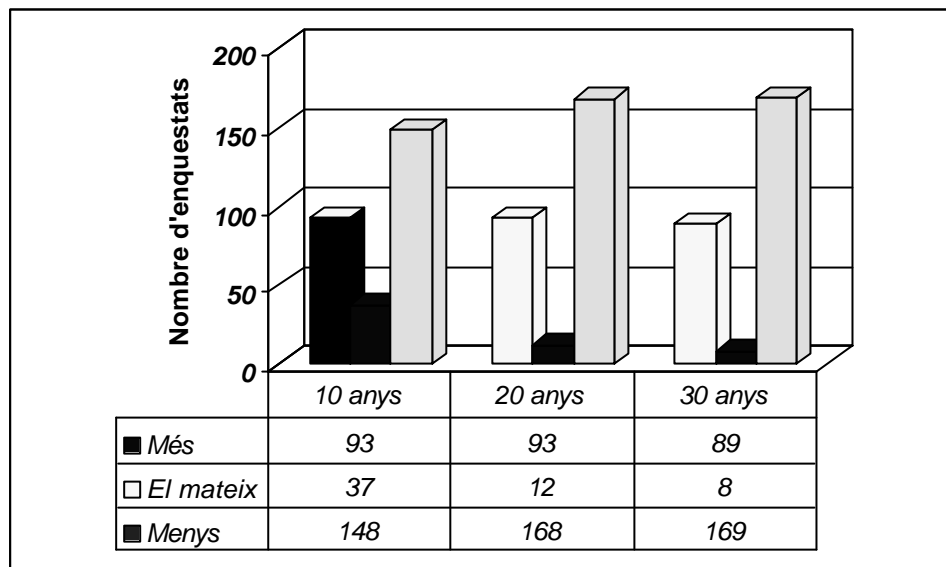
	Total % (N)*	16-25 anys % (N)‡
<i>Competència escrita</i>		
Perfecta o molt bona	90,8% (228)	97,0% (65)
Bastant o poca	8,0% (20)	3,0% (2)
Cap	1,2% (3)	0% (0)
<i>Llengua a casa</i>		
Gallec	41,8% (105)	37,3% (25)
Castellà	30,7% (77)	35,9% (24)
Totes dues	25,9% (65)	26,9% (18)
<i>Llengua a casa durant la infància</i>		
Gallec	22,3% (56)	22,4% (15)
Castellà	59,4% (149)	62,7% (42)
Totes dues	14,7% (37)	14,9% (10)

*Nombre total = 251. ‡Nombre total = 67.

L'enquesta també demanava indicadors de vitalitat subjectius a partir de preguntes sobre diferents aspectes que són clau per a la vitalitat d'una llengua: *demografia, estatus o prestigi i suport institucional* (per al desenvolupament d'aquesta teoria, vegeu Giles *et al.*, 1977; Bourhis *et al.*, 1982; Giles i Coupland, 1991; Allard i Landry, 1992). Quan es demana directament la percepció sobre tendències demogràfiques, el gràfic que en sorgeix és força menys optimista per al gallec. Una gran majoria d'enquestats va afirmar que creia que la llengua es troba en una situació de decadència i que actualment hi ha molts menys parlants nadius de gallec que fa deu, vint o trenta anys, malgrat l'estatus de legitimitat i d'institucionalització de què disposa la llengua des de finals de la dècada dels 70 (Figura 1). De les persones que van contestar aquesta pregunta, el 53% creu que actualment hi ha menys parlants de gallec que fa deu anys, un 62% considera que n'hi ha menys que fa vint anys i el 64% pensa que n'hi ha menys que fa trenta anys. Aquesta forta percepció de decadència entra en contradicció amb els elevats nivells de competència que apareixien a la taula anterior. És probable, però, que aquestes últimes respostes reflecteixin una imatge molt més exacta de l'ús de la llengua a Galícia que les respostes de la taula, i és que en un context lingüístic ideològicament marcat la gent tendeix a exagerar aspectes del seu comportament segons el que creuen que *haurien* de fer. En qualsevol cas, encara que existeixi un nivell molt elevat de competència lingüística a la comunitat, podem assumir que és probable que hi hagi una gran diferència entre la competència passiva (per exemple, l'adquisició lingüística a l'escola) i la

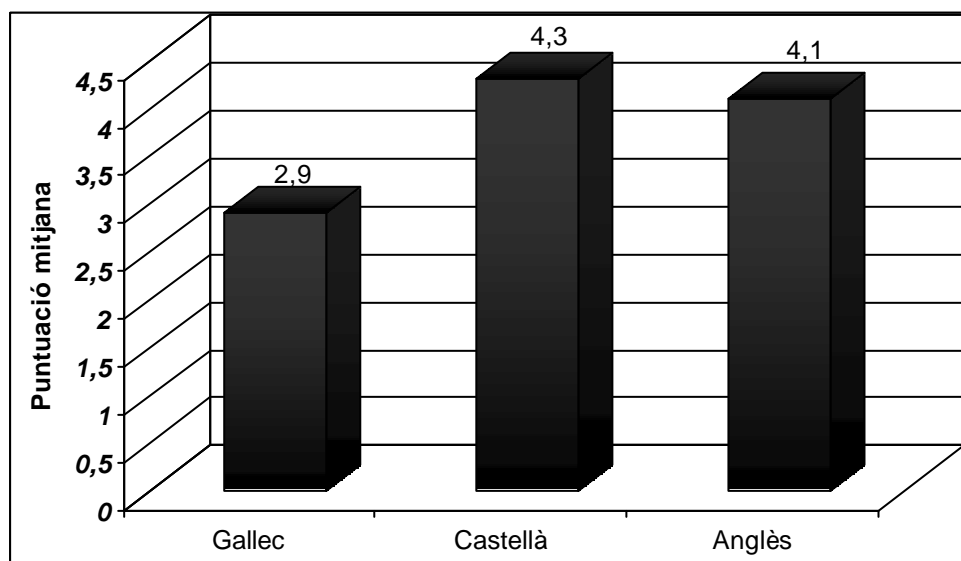
competència activa (per exemple, la vida diària), cosa que significa que a llarg termini el nombre de parlants nadius pot ser que continuï disminuint.

Figura 1. Quants parlants nadius de gallec creu que hi ha actualment en comparació amb 10/20/30 anys enrere?

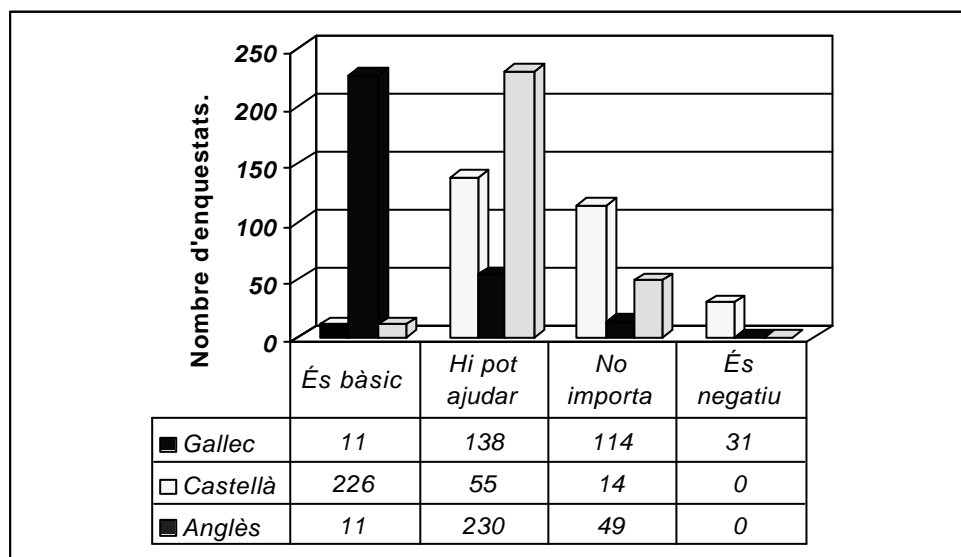
Pel que fa a l'estatus o prestigi de la llengua, es demanava quin creien que era, en general, el grau de prestigi social d'aquestes tres llengües a Galícia: el gallec, el castellà i l'anglès. Els resultats apareixen a la Figura 2.

Figura 2. Segons vostè, quin prestigi tenen les següents llengües a Galícia?

En una escala de cinc punts, en què el 0 representa el no-prestigi i el 5, el prestigi màxim, s'observa una gran diferència entre el gallec i les altres dues llengües. Els resultats de diferents estudis lingüístics coincideixen a l'hora d'associar el gallec amb els atributs de menys prestigi social –Hermida (2001), per exemple, explica que existeix una profunda percepció que associa parlar gallec amb manca d'educació, estatus econòmic baix i ruralitat–. Molts dels enquestats em van comentar que en certs cercles el fet de parlar gallec encara és un estigma, sobretot entre els cercles que es troben als dos extrems de l'espectre socioeconòmic. D'altres explicaven que encara hi ha molta gent influenciada per una creença errònia (popularitzada per Franco) segons la qual el gallec no és una llengua sinó un dialecte del castellà. És important destacar el resultat obtingut per l'anglès, que apareix com una llengua gairebé tan prestigiosa en la societat gallega com el castellà malgrat que no és llengua oficial a l'Estat espanyol i que tampoc s'hi utilitza àmpliament. La interpretació que faig d'aquest resultat és que el coneixement de l'anglès com a segona llengua s'associa amb beneficis econòmics. Una última pregunta relacionada directament amb aquesta qüestió instava els enquestats a qualificar la utilitat de les tres llengües per trobar feina a Galícia (Figura 3).

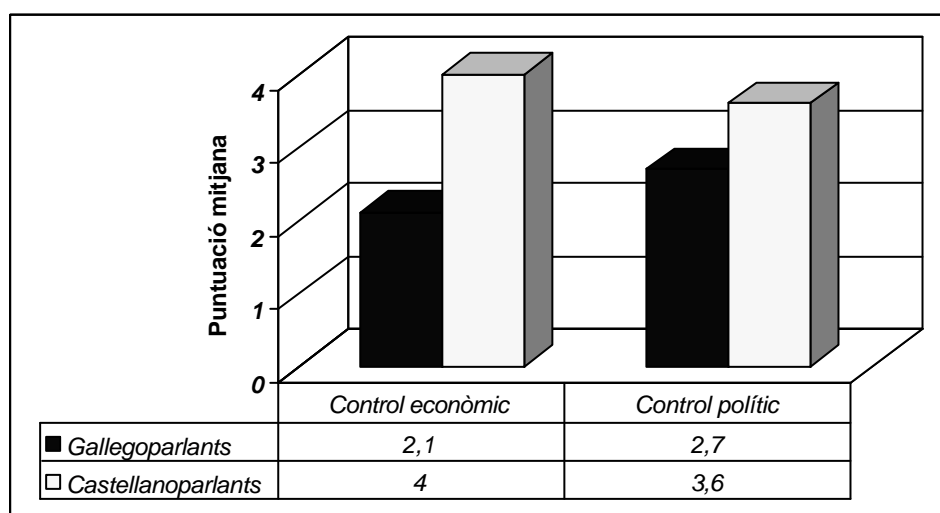
Figura 3. *Quin importància té saber gallec/castellà/anglès per trobar feina a Galícia?*

Com demostra el gràfic, i com ja era de suposar, el castellà es considera l'única llengua realment indispensable per trobar feina. És interessant observar, però, que hi ha més gent que indica que l'anglès pot ser més important que el gallec a l'hora de trobar feina. De fet, hi ha gairebé tants enquestats que pensen que saber gallec no té importància com enquestats que pensen que pot ser una ajuda. És un fet sorprenent si tenim en compte que el gallec, a part de ser llengua oficial a Galícia, té caràcter obligatori en l'ensenyament i en l'administració, i per tant s'hauria de percebre com una llengua de coneixement indispensable en moltes feines. També és molt significatiu que més del 10% dels enquestats pensin que ser parlant de gallec pot ser més un handicap que una ajuda a l'hora de buscar feina: aquesta percepció encara és més sorprenent pel fet que a Galícia el gallec és una llengua cooficial, tot i que la resposta es podria entendre en cas que la pregunta es malinterpretés i es contestés pensant en una persona que *només* parlés gallec (si bé aleshores s'haurien d'esperar els mateixos resultats per a l'anglès en la categoria negativa, i no és així).

La següent pregunta pretenia descobrir el tipus d'associació que es fa entre llengua i distribució del poder, tant des del punt de vista polític com econòmic (Figura 4):

Figura 4. *Quin tipus de control creu que exerceixen els següents grups lingüístics en les institucions econòmiques i empresarials/polítiques a Galícia?*

La percepció de la comunitat gallega és que els parlants habituals de castellà tenen més poder que els parlants de gallec en tots dos àmbits, amb una puntuació mitjana en l'escala de cinc punts significativament superior per als parlants de castellà. La gran majoria atribueix una puntuació inferior als parlants de gallec en el camp econòmic pel fet que les grans empreses solen ser de propietat estatal (i, per tant, amb el castellà com a llengua dominant) o multinacionals (generalment, amb el castellà o l'anglès com a llengües dominants), mentre que són els petits negocis familiars els que acostumen a estar controlats per parlants de gallec. Aquesta diferencial és menor en l'àmbit polític, tot i que també notable. Molts enquestats afirmen que encara que els polítics fan el gest de parlar en gallec durant les campanyes electorals, aquests mateixos polítics solen ser parlants habituals de castellà que només utilitzen el gallec per "guanyar vots". La percepció generalitzada és que els parlants de castellà són els que controlen el poder polític, encara que d'entrada sembli que la seva funció vagi lligada a la seva competència en gallec. No obstant això, hi ha un factor que complica la interpretació d'aquestes dades: la dificultat per assignar els gallecs a una única categoria lingüística, a causa de l'elevat grau de bilingüisme que hi ha. Molts enquestats comentaven que no és gens fàcil classificar l'accés al poder d'aquests dos grups amb base només a la llengua, però la uniformitat de resultats revela que, tot i la dificultat, és probable que es tracti de percepcions força reals.

En la pregunta sobre el tipus de suport institucional, vaig demanar el mateix per al Govern espanyol i per a la Unió Europea: quines creien que eren les accions de suport que en rebien i quina orientació tenien. Molts enquestats em van recordar que el Govern autonòmic de Galícia és pràcticament l'únic responsable de la política lingüística i de la seva aplicació i, de fet, gairebé ningú va manifestar una gran opinió sobre l'actitud del Govern espanyol i de la Unió Europea respecte a les llengües minoritàries. En la pregunta sobre actituds predominants (Taula 2), més de tres quartes parts dels enquestats (el 77%) afirmaven que el Govern espanyol manté una actitud una mica negativa, bastant negativa o molt negativa cap a gallec, i és aquesta última actitud la que té un percentatge més elevat (un 33%). En l'àmbit europeu, el 39% considerava que la Unió manté una actitud una mica negativa, bastant negativa o molt negativa cap al gallec, mentre que el 21% assegurava que, fins a cert punt, es tracta d'una actitud positiva. L'opinió sobre l'actitud de la UE no és, doncs, tan marcada, però si

afegim la categoria amb un percentatge més elevat, la de l'actitud "neutra", a la banda negativa de la balança, aleshores el percentatge arriba fins al 78%. Així, doncs, i tenint en compte que estem parlant de l'eficàcia de les mesures de suport, una valoració neutra indicaria com a mínim que no es percep cap mena de suport d'àmbit europeu.

Taula 2. Segons vostè, de les següents actituds, quina descriu millor la del Govern espanyol/la Unió Europea respecte al gallec?

	Govern espanyol % (N)	Unió Europea % (N)
<i>Actitud</i>		
Molt positiva	0% (0)	1% (2)
Bastant positiva	2% (5)	5% (12)
Poc positiva	4% (12)	15% (34)
Neutra	17% (48)	40% (87)
Poc negativa	22% (62)	11% (24)
Bastant negativa	23% (65)	15% (34)
Molt negativa	32% (96)	13% (29)

Una altra pregunta demanava que es valorés el grau de suport tangible (social, econòmic o polític) que les diverses institucions ofereixen a les llengües minoritàries (Taula 3). Cap de les institucions va obtenir una puntuació gaire elevada, i va ser, com ja era d'esperar, el Govern autonòmic de Galícia el que va aconseguir una puntuació superior, amb 2,5 punts de 5. La percepció general és que el Govern espanyol ofereix un suport molt mínim a la llengua (amb un 0,9), un resultat gens sorprenent si tenim en compte les fortes tensions històriques que hi ha hagut en matèria lingüística entre Galícia i Madrid. Però el que és més xocant és que l'actitud de la UE també es percebi com a molt pobre, amb una puntuació d'1,2, només una mica més alta que l'obtinguda pel Govern espanyol.

Taula 3. Quin creu que és el suport (econòmic, social, polític) que les següents institucions ofereixen al gallec i a les altres llengües minoritàries d'Europa?

<i>Institució</i>	<i>Resultat sobre 5</i>
Unió Europea	1,2
Govern espanyol	0,9
Govern autonòmic de Galícia	2,5

3. Anàlisi

Segons els resultats de l'enquesta, la percepció general de la comunitat gallega és molt crítica amb els punts més febles de la política lingüística de la Unió. Molts dels enquestats es mostraven decebuts amb la UE i afirmaven que “es parla molt de protecció de les minories lingüístiques en general, però a l'hora de la veritat el que hi ha és una gran indiferència i molt poca acció concreta”; “proposa paraules però no fets”; “s’ha oblidat completament de les llengües minoritàries”, i “no ofereix a la comunitat gallega cap mena de representació a Europa que no passi pels filtres del Govern espanyol”. “La Unió manté una actitud ambigua”, segons un enquestat, “aparentment es mostra interessada per la situació del gallec i de les altres llengües minoritàries, però a l'hora de la veritat aquest interès no es tradueix en mesures concretes ni pressiona els estats membres que duen a terme pràctiques discriminatòries, que són la gran majoria”¹⁶. La comunitat gallega també manifesta que se sent “ignorada i oblidada” en la “perifèria d'Europa”, i que els interessos de la Unió estan molt allunyats geogràficament i en tots els sentits de les necessitats reals de la població de Galícia. Molts enquestats també es queixaven del fet que la UE no intenta reconduir ni modificar l'hostilitat general de l'Estat espanyol a partir d'accions en defensa dels parlants de llengües minoritàries, i d'altres es mostraven decebuts pel fet que la Unió no permet que l'estatus lingüístic i polític autonòmic de Galícia es pugui traduir en una personalitat diferent dins l'àmbit europeu. Tot i que Galícia disposa d'una relativa capacitat política per realitzar i aplicar la seva pròpia planificació lingüística, el sentiment general és que els manquen recursos, infraestructura i suport logístic per fer efectiva aquesta planificació. Molts enquestats també lamentaven el grau de desprestigi social del gallec i l'impacte que aquest desprestigi té en les opcions lingüístiques de tots els àmbits de la vida. A més, i malgrat que no es va fer cap comentari sobre aquesta qüestió, les dades també mostren que l'anglès s'ha introduït amb força en l'economia i la societat gallega, i això fa que ens preguntem quin pot ser l'impacte potencial de l'anglès “com a segona llengua” en l'adquisició i l'ús del gallec.

---

¹⁶ N. de la T.: L'autora va traduir aquestes declaracions a l'anglès. Es tracta, per tant, de la traducció al català d'unes declaracions que ja havien estat traduïdes.

No obstant això, aquestes crítiques a la UE tendeixen a reflectir una imatge una mica distorsionada de la verdadera responsabilitat d'aquesta institució sobre la situació lingüística de Galícia. Mentre que la majoria d'enquestats criticaven durament la manca de suport de totes les parts, la realitat és que la comunitat gallega és poc conscient de la seva pròpia responsabilitat. Així, per exemple, en cap moment es reconeix obertament que si el desprestigi de la llengua es perpetua no és només per la manca de reconeixement internacional, sinó per les opcions lingüístiques dels mateixos parlants. Si bé la major part de crítiques són, sens dubte, vàlides, Galícia ha d'assumir que la Unió per si mateixa no podrà salvar la seva llengua, el màxim que hi podrà fer serà proporcionar una plataforma de suport legal i econòmic per a la llengua i fomentar les condicions adequades (segurament, limitades) per al seu ús i reconeixement en l'àmbit europeu. Ha de ser la mateixa comunitat la que s'ha d'encarregar de la planificació lingüística global, creant parlants nadius de gallec, proporcionant xarxes socials que depenguin de l'ús de la llengua i aprofitant tots els recursos i l'experiència que s'ofereix des de la UE. Seria fals, per tant, afirmar que el resorgiment de la llengua a Galícia depèn únicament d'un major compromís de la UE per a la protecció de les llengües minoritàries; és evident que aquest ha de ser un pas necessari per millorar la situació, però la població gallega ha d'estar disposada a actuar per poder canviar les estructures lingüístiques existents, des d'un punt de vista personal i com a comunitat, i assegurar, així, que qualsevol canvi polític europeu tingui un impacte real en la vitalitat de la llengua.

D'altra banda, el paper actual de la UE no és el més indicat si és que realment està disposada a donar suport a la diversitat lingüística de la Unió. També és veritat que en aquests moments la UE no disposa ni d'un xec en blanc ni de poder legislatiu il·limitat per dedicar-se a la protecció de les llengües minoritàries. Encara que sembli una paradoxa, no és probable que en un futur pròxim existeixi una política exhaustiva dedicada a la protecció de les llengües minoritàries sense que abans es produeixi un canvi profund en l'orientació de molts dels estats membres de la Unió, però alhora aquest canvi profund és probable que no es doni sense una major pressió d'àmbit europeu. Malgrat aquesta configuració actual, hi ha passos que la Unió Europea podria fer per reforçar el seu compromís en defensa de les llengües minoritàries. Per il·lustrar algunes possibilitats, he apuntat breument algunes vies amb què crec que

la UE podria consolidar la seva competència sobre les qüestions lingüístiques i formular una política lingüística més equitativa amb les llengües minoritàries:

- *Aclariment de drets i obligacions.* Afirmar únicament que la Unió Europea ha de respectar la diversitat lingüística no és suficient. Per protegir aquesta diversitat és necessari, en el context d'un tractat, descriure detalladament els drets individuals i canviar les obligacions dels estats membres, així com incloure la llengua en la clàusula de no-discriminació de la Constitució. Aquesta és l'única manera d'assegurar un sistema de protecció de les llengües minoritàries adequat i executable.
- *Reforma de la política sobre les llengües de treball.* La UE es beneficiaria en molts sentits d'una reforma de la política actual relativa a les llengües de treball implicant-se en la realitat *de facto* de només algunes *lingua franca*, especialment perquè el nombre de llengües de treball augmentarà fins a 21. Una reforma podria originar una gran quantitat de fons que es podrien utilitzar en projectes d'acció afirmatius (o, com els anomena Nelde, 2001, de *discriminació positiva*) per proporcionar més recursos a les comunitats amb llengües minoritàries i finançar projectes que facin avançar la normalització de la llengua i en fomentin l'ús.
- *Implicació estructurada en els assumptes lingüístics estatals.* La UE hauria d'actuar com a assessor i coordinador polític dels estats membres per evitar els obstacles que suposa la no-harmonització política i poder aconseguir mesures de protecció i promoció de les llengües minoritàries adequades a les necessitats de cada comunitat (vegeu Nic Shuibhne, 2002). Aquí s'hi podria incloure la creació d'un organisme oficial que supervisés l'aplicació de mesures de política estatal i coordinés projectes generals sobre llengües minoritàries¹⁷.

---

¹⁷ MEP Michl Ebner va proposar la creació d'una agència europea sobre diversitat lingüística en la *Resolució sobre diversitat lingüística i llengües menys utilitzades*, aprovada pel Parlament Europeu el 4/9/03 (vegeu <http://www.europarl.eu.int/meetdocs/committees/cult/20030519/497603en.pdf>). Però l'abast real que pugui tenir aquesta resolució depèn en última instància de la Comissió, i la seva reticència habitual cap a aquest tema fa que sigui poc probable el compliment de la disposició.

- *Reconeixement oficial de totes les llengües d'Europa.* Seria pràctic i alhora factible poder garantir algun tipus d'estatus oficial a les llengües regionals i minoritàries en el marc de la Unió Europea, no tant com a llengües de treball, sinó com a part d'un sistema de reconeixement multigradual. D'aquesta manera, la UE assumiria la legitimitat comunicativa d'aquestes llengües i n'oferiria la interpretació i la traducció segons la demanda. Aquest reconeixement proporcionaria un estatus molt necessari a dotzenes de llengües que lluiten amb àmbits d'ús molt limitats.

4. Conclusions

Es fa difícil predir el que significarà l'Europa del futur per a comunitats amb llengües minoritàries com la de Galícia. Encara que el galleg és una llengua privilegiada pel fet de tenir una forta base de parlants i un suport institucional relativament important, els seus signes de vitalitat són molt poc òptims i cada cop hi ha més gent conscient dels avantatges de parlar llengües amb un àmbit de comunicació més ampli. Com destaca Nic Shuibhne (2002: 292), s'ha creat "un ambient lingüístic distorsionat" com a resultat de la integració europea, i això no només ha tingut un fort impacte en la utilitat relativa de moltes de les llengües més petites d'Europa, sinó que ha situat les llengües minoritàries d'Europa en una posició encara més precària. La integració també ha fet que l'opció lingüística estigui fortament condicionada a la seva dimensió econòmica.

Tanmateix, la integració en si mateixa també té el potencial de facilitar el renaixement de les llengües regionals i minoritàries. La situació actual d'Europa és única en el sentit que les comunitats amb llengües minoritàries han assolit, amb l'entrada a la Unió, un nivell de protecció econòmica i política que mai abans havien tingut amb els seus estats nació tradicionals, a banda del benefici que suposa el suport d'una administració que, almenys en teoria, s'ha compromès a protegir la diversitat i el pluralisme regional. La integració també permet travessar fronteres sense cap problema per poder compartir experiències i idees amb altres grups lingüístics minoritaris i crear un diàleg de suport entre comunitats lingüístiques que lluiten per problemes similars. Tot i això, encara queda per veure si aquestes comunitats lingüístiques es poden aprofitar

dels beneficis potencials de la integració de manera que puguin compensar l'amenaça que també suposa la integració.

És evident que les llengües minoritàries d'Europa es troben enormement pressionades tant per la integració europea com per la tendència globalitzadora. I també hauria de ser evident que la Unió Europea, amb la seva posició única tant per fer convergir com per dissuadir aquestes dues forces, té la gran responsabilitat de dirigir el pèndol lingüístic correctament i evitar que les seves pròpies accions continuï n afectant negativament la diversitat sobre la qual s'ha construï t. Nic Shiubhne (2002: 293) planteja que "... només la [Unió Europea] pot abordar amb eficàcia la influència generalitzada i perjudicial que suposa la intensificació de la integració sobre els esquemes lingüístics dels estats membres. L'aplicació de les polítiques d'equilibri de la CE no ha de ser només una mostra de bona voluntat. Ha de ser una responsabilitat. Si la Comunitat es presenta com una entitat política que protegeix els drets fonamentals, la diversitat cultural i la ciutadania, aleshores ha de demostrar que aquesta imatge de benevolència és verdadera". Ara especialment, en un moment de creixement i amb la incorporació imminent d'un gran nombre de noves minories, una política lingüística coherent que promocióni la identitat plurilingüe europea i que estableixi normes executables de protecció es fa més necessària que mai. Les dades de Galícia demostren que la UE no ha d'eludir la seva responsabilitat en el procés d'integració si és que realment vol veure prosperar la diversitat lingüística europea.

Referències bibliogràfiques

Allard, Real; Landry, Rodríguez. “Ethnolinguistic vitality beliefs and language maintenance and loss”. A: Fase, Willem; Jaspaert, Koen; Kroon, Sjaak (ed.). *Maintenance and loss of minority languages*. Amsterdam: Benjamins, 1992.

Barbour, Stephen; Carmichael, Cathie (ed.). *Language and Nationalism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Bourhis, Richard; Giles, Howard; Rosenthal, Doreen (ed.). “Notes on the construction of a ‘subjective vitality questionnaire’ for ethnolinguistic groups”. A: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2/2: 145-55. 1982.

Comissió Europea. *Linguistic Minorities in Countries Belonging to the European Community*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 1986.

Comissió Europea. *Euromosaic: The Production and Reproduction of Minority Language Groups in the European Union*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 1996.

Comissió Europea. *Eurobarometer Report 54: Europeans and Languages*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001.

Comissió Europea. *Key Data on Language and Education in the European Union – 2002*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002.

Concello de Vigo. *Estudio sociolingüístico sobre a situación da lingua galega no Concello de Vigo*. Vigo: Servicio de Normalización Lingüística do Concello de Vigo, 2002.

Costas, Xosé-Henrique. *The Galician Language in Education in Spain*. (Dossier regional). Ljouwert: Mercator-Education European Network for Regional or Minority Languages and Education, 2001.

Coulmas, Florian. "European integration and the idea of the national language". A: Coulmas, Florian (ed.). *A Language Policy for the European Community: Prospects and Quandries*. Berlín: Mouton de Gruyter, 1991.

Crystal, David. *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Giles, Howard; Bourhis, Richard; Taylor, Donald. "Towards a theory of language in ethnic group relations". A: Howard Giles (ed.). *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. Londres: Academic Press for the European Association of Experimental Social Psychology, 1977.

Giles, Howard; Coupland, Nikolas. *Language: Contexts and Consequences*. Buckingham: Open University Press, 1991.

Grin, François. "English as economic value: facts and fallacies". A: *World Englishes*. 20/1: 65-78, 2001.

Fernández-Rei, Francisco. *Dialectoloxía da lingua Galega*. Vigo: Xerais, 1990.

Fernández Rodríguez, M. A.; Rodríguez Neira, M. A. *Usos Lingüísticos en Galicia*. Santiago de Compostel·la: Seminario de Sociolingüística, Real Academia Galega, 1994.

Fernández Rodríguez, M.A.; Rodríguez Neira, M. A. *Addenda a Lingua Inicial e Competencia Lingüística en Galicia*. Santiago de Compostel·la: Seminario de Sociolingüística, Real Academia Galega, 1995.

Hermida, Carme. "The Galician speech community". A: Turell, M. Teresa (ed.). *Multilingualism in Spain*. Clevedon: Multilingual Matters, 2001.

Judge, Ann. “France: ‘One state, one nation, one language?’”. A: Barbour, Stephen; Carmichael, Cathie (ed.). *Language and Nationalism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Lorenzo, A.; R. Luaces; X. M. Pin; Sánchez, Patricio; Vaamonde, Antonio; Varela, Luz. *Estudio Sociolingüístico da Universidade de Vigo: Profesores, PAS e estudantes*. Vigo: Servicio de Publicacións da Universidade, 1997.

Lorenzo, Manuel González. *Bilingüismo en Galicia: Problemas y Alternativas*. Santiago de Compostela: Imprenta de la Universidad de Santiago de Compostela, 1985.

May, Stephen. *Language and Minority Rights*. Harlow, Inglaterra: Pearson Education, 2001.

Monteagudo, Henrique; Bousada, Xan. *O Proceso de Normalización do Idioma Galego 1980-2000. Volume I: Política lingüística: análise e perspectivas*. Santiago de Compostela: Sección de Lingua do Consello da Cultura Galega, 2002a.

Monteagudo, Henrique; Bousada, Xan. *O Proceso de Normalización do Idioma Galego 1980-2000. Volume II: Educación*. Santiago de Compostela: Sección de Lingua do Consello da Cultura Galega, 2002b.

Nelde, Peter. “Prerequisites for a new European language policy”. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 21/5:442-50, 2000.

Nic Shuibhne, Niamh. *EC Law and Minority Language Policy: Culture, Citizenship and Fundamental Rights*. Londres: Kluwer Law International, 2002.

Ó Riagáin, Donall. “The lesser-used languages of Europe and their participation in the programmes of the European Union”. Document

presentat en l'*Europa Diversa Expert Meeting*, Barcelona, 30 maig–1 juny 2002.

Pennycook, Alastair. *The Cultural Politics of English as an International Language*. Londres: Longman, 1994.

Phillipson, Robert. *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press, 1992.

Phillipson, Robert. "Globalising English: are linguistic human rights an alternative to linguistic imperialism?". A: *Language Sciences*, vol. 20, núm. 1, pàg. 101-12, 1998.

Wright, Sue. *Community and Communication: The Role of Language in Nation State Building and European Integration*. Clevedon: Multilingual Matters, 2000.

[Col· lecció “Documents de Treball”- Mercator-Drets i Legislació Lingüística

- 1- La promoció de les llengües minoritàries a la Federació Russa i la prevenció de conflictes interètnics: el cas de Calmúquia- *Marc Leprêtre*
- 2- Els principals conceptes en el reconeixement dels drets lingüístics als estats europeus- *Neus Oliveras*
- 3- L'estatus polític de la llengua romaní a Europa- *Peter Bakker & Marcia Rooker*
- 4- La tutela jurídica des llengües retoromàniques cun particulâr riferiment al câs furlan- *William Cisilino* (en friulà)
- 5- Llengües i institucions a la Unió Europea- *Manuel Alcaraz Ramos*
- 6- Les llengües minoritàries de la Federació Russa- *Eduardo Ruiz Vieytez*
- 7- European linguistic diversity- for whom? The cases of Finland and Sweden- *Jarmo Lainio* (en anglès)*
- 8- La ratificació de l'estat espanyol a la Carta europea de llengües regionals o minoritàries- *Santiago Castellà*
- 9- Legislació lingüística i procés de normalització: el cas català a l'Estat espanyol - *Agustí Pou*
- 10- La ratificació de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries per part del Regne Unit- *Robert Dunbar*
- 11- Canvis recents a la legislació lingüística de Turquia – *Özlem Eraydin Virtanen*
- 12- L'evolució de la legislació sobre la llengua estatal, l'ensenyament i la nacionalització: una reflexió sobre el procés de democratització de Letònia – *Aija Priedite*
- 13- De la teoria a la realitat? La política lingüística europea i la seva aplicació respecte a les llengües minoritàries. Una avaluació crítica – *Melissa Kronenthal*

Podeu consultar i obtenir la col· lecció a
<http://www.ciemen.org/mercator/index.htm>

---

* Disponible en català “La diversitat lingüística europea. Per a qui? Els casos de Finlàndia i Suècia”, a *El dret a la diversitat lingüística* (2002), Col· lecció CIEMEN-Drets lingüístics, Ed. Mediterrània, Barcelona